

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ АРТ-СУПРОВОДУ РОДИН, ЯКІ ВИХОВУЮТЬ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА, В УМОВАХ АБІЛІТАЦІЙНИХ ТАБОРІВ

THEORETICAL AND APPLIED PRINCIPLES OF ART SUPPORT FOR FAMILIES RAISING CHILDREN WITH AUTISTIC SPECTRUM DISORDERS IN THE CONDITIONS OF HABILITATION CAMPS

Стаття присвячена питанням організації арт-супроводу в абілітаційних таборах родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра. Актуальність застосування арт-засобів у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами зумовлена сприятливим впливом засобів мистецтва на інтелектуальний, емоційний, особистий та соціальний розвиток дитини.

В статті розкриваються теоретичні засади організації арт-супроводу родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра. Доведено, що задля врахування загальних закономірностей становлення психіки дитини та низки труднощів в розвитку дитини з розладами аутистичного спектра, необхідність згуртуватися на загальні (основні) та спеціальні (пояснювальні) принципах спеціальної психології. Виокремлено базові поняття «соціальна інтеграція» та «абілітація». Саме, поняття абілітація розкриває сутність арт-супроводу родин в умовах таборів через здобування дитиною з аутизмом нового соціального досвіду та розширення меж своїх можливостей, тоді як соціальна інтеграція є засобом залучення дітей до нового соціального простору (табору). Розкрита сутність психологічного супроводу батьків дітей з аутизмом, що полягає в гармонізації їх особистості та підвищенні їх батьківської компетентності задля ефективної взаємодії з дітьми.

В межах визначення прикладних засад організації арт-супроводу родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра здійснено диференціацію понять «арт-терапія», «арт-технологія», «арт-педагогіка». Сформовано визначення поняття арт-супровід – комплексна система арт-терапевтичних та арт-педагогічних засобів що застосовуються у психолого-педагогічному супроводі родин, які виховують дітей з особливими освітніми потребами. Запропоновано модель арт-супроводу в умовах абілітаційного табору родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра, що складається з трьох аспектів: арт-супроводу дітей з аутизмом; арт-супроводу батьків та сиблінгів (братів та сестер з типовим розвитком); арт-супроводу всієї родини у спільній діяльності. Стосовно всіх означених аспектів окреслені параметри систематизації: формат (арт-терапія, арт-педагогіка або їх поєднання), захід (назва), зміст (сутність заходу), функції (реалізацію яких функцій передбачає проведення певного заходу).

Ключові слова: принципи спеціальної психології, абілітація, соціальна інтеграція, психологічний супровід, арт-терапія, арт-технології, арт-педагогіка, арт-супровід,

розлади аутистичного спектра, абілітаційний табір.

The article is devoted to the issues of organizing art support in rehabilitation camps for families raising children with autism spectrum disorders. The relevance of using art tools in working with children with special educational needs is determined by the beneficial effect of art tools on the intellectual, emotional, personal and social development of the child.

The article reveals the theoretical foundations of the organization of art support for families raising children with autism spectrum disorders. It has been proven that in order to take into account the general regularities of the development of a child's psyche and a number of difficulties in the development of a child with autism spectrum disorders, it is necessary to focus on the general (main) and special (explanatory) principles of special psychology. The basic concepts of "social integration" and "habilitation" are highlighted. Namely, the concept of habilitation reveals the essence of art accompaniment of families in the conditions of camps through the acquisition of new social experience by a child with autism and the expansion of the limits of his capabilities, while social integration is a means of attracting children to a new social space (camp). The essence of psychological support for parents of children with autism is revealed, which consists in harmonizing their personality and increasing their parental competence for effective interaction with children.

Within the definition of the applied principles of the organization of art support for families raising children with autism spectrum disorders, the concepts of "art therapy", "art technology", and "art pedagogy" have been differentiated. The definition of the concept of art support was formed – a complex system of art-therapeutic and art-pedagogical means used in the psychological and pedagogical support of families raising children with special educational needs. A model of art support in the conditions of the habilitation camp for families raising children with autism spectrum disorders is proposed, which consists of three aspects: art support of children with autism; art support of parents and siblings (brothers and sisters with typical development); art support of the whole family in joint activities. Systematization parameters are outlined with respect to all the specified aspects: format (art therapy, art pedagogy or their combination), event (title), content (essence of the event), functions (implementation of which functions a certain event involves).

Key words: principles of special psychology, habilitation, social integration, psychological support, art therapy, art technologies, art pedagogy, art support, autistic spectrum disorders, habilitation camp.

УДК 37.02:379.8
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.1.19>

Таран О.П.,
канд. психол. наук, доцент,
доцент кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти
Київського університету імені Бориса
Грінченка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Проблема системного психолого-педагогічного супроводу родин, які виховують дітей з особливими потребами, лишається актуальною. Саме комплексний супровід родин фахівцями забезпечує набуття батьками досвіду ефективної взаємодії з дитиною, сприяє підвищенню емоційної стійкості батьків, що є необхідною умовою гармонійного розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Особливо гострою проблема є стосовно родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра, оскільки така дитина має низку труднощів в комунікації з навколишнім світом та не дає відповідного емоційного відгуку, що, зазвичай, важко переживається батьками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питаннями системного супроводу родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра, в умовах інтеграційного літнього табору займалися Т. Скрипник, Г. Хворова, Г. Смоляр, К. Абрамченко. Саме системний супровід родин в умовах корекційного інтенсивна забезпечує активне залучення батьків та їх дітей з розладами аутизму до соціальний простір табору. Корекційний вплив здійснюється за рахунок системи корекційно-розвивальних заходів для дітей та батьків, організованого спільного дозвілля та безпосередньої «терапії середовищем» [9].

Важливим аспектом корекційного впливу є залучення системи арт-супроводу, а саме арт-терапевтичних та арт-педагогічних засобів у супроводі родин. Так, Л. Подкоритова наголошує, що головним завданням психолога у роботі з сім'єю, яка виховує дитину з особливими потребами, полягає в тому, щоб батьки змогли прийняти дитину, побачити реальну перспективу її розвитку, з'ясувати можливі труднощі соціального розвитку та організувати належний корекційний вплив задля оптимізації інтелектуального та особистісного розвитку дитини. На думку дослідниці, саме використання в груповій роботі з батьками дітей з особливими освітніми потребами засобів арт-терапії сприятиме гармонізації їхнього ставлення до своїх дітей [7, с. 161].

І. Кіпріанов та Т. Ковальчук, зазначають, що метод арт-терапії є одним з найсучасніших підходів щодо корекції та реабілітації дітей з особливими потребами, оскільки використання можливості мистецтва чинить сприятливий вплив на інтелектуальний, емоційний, особистісний розвиток дитини [4, с. 77-78].

В свою чергу, Л. Єрьоміна та Я. Забела, підкреслюють цінність арт-терапії для дітей з особливими освітніми потребами саме у їх залученні до системи соціальних відносин, сприяє набуттю соціально прийнятних форм поведінки та полегшує комунікацію [1, с. 109].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Визначаємо три проблемні

аспекти, що потребують розгляду, а саме: 1.) недостатня чіткість визначення теоретичних засад стосовно арт-супроводу родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра, в умовах абілітаційних таборів, зокрема, щодо виділення базових теоретичних понять та принципів; 2) питання змістового узгодження термінологічного апарату, а саме, щодо понять: «арт-терапія», «арт-педагогіка», «арт-технологія», «арт супровід»; 3) відсутність системного опису прикладних засад арт-супроводу родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра, в умовах абілітаційних таборів.

Мета статті: визначити теоретичні та прикладні засади арт-супроводу родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра, в умовах абілітаційних таборів.

Виклад основного матеріалу. Організація арт-супроводу родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра, в умовах абілітаційних таборів повинна: гуртуватися на загальних та спеціальних принципах спеціальної психології; керуватися системою базових понять; мати чітку структуру.

Так, В. Кобильченко та І. Омельченко серед загальних (основних) принципів виділяють наступні актуальні принципи: взаємодії (взаємодії біологічного і соціального, внутрішнього і зовнішнього, суб'єкта і соціуму, нового з вже набутих), розвитку, детермінізму, системності, активності та суб'єктності [5, с. 15-24]. Зазначені принципи є загальнонауковими та відображають сутність становлення особистості в умовах соціального середовища, тобто характеризують сам процес соціалізації.

Особливої актуальності в нашій парадигмі відіграють окреслені В. Кобильченко та І. Омельченко спеціальні (пояснювальні) принципи спеціальної психології, що розкривають специфічні труднощі депривованої особистості, а саме: поліфакторної депривації особистісних потреб, дезонтогенезу особистості, виснаження особистісних ресурсів, негативного функціонування особистості, віктимізації особистості, редукції діяльності, дефіциту особистісного досвіду, фрустрації особистості, невротизації особистості, психологічної інвалідації особистості [5, с. 15-24]. Саме через сутність окреслених пояснювальних принципів розкриваються проблемні питання розвитку дітей з розладами аутистичного спектра, а саме уповільнений або нерівномірний темп розвитку, знижена або специфічна пізнавальна активність, труднощі формування предметної та ігрової діяльності, специфіка комунікації з навколишнім світом, труднощі самоусвідомлення та самоконтролю, емоційна вразливість, труднощі набуття соціального досвіду, труднощі адаптації до змінних умов соціуму.

Виходячи з окреслених пояснювальних принципів, вважаємо, що базовими поняттями

арт-супроводу родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра, в умовах таборів є: соціальна інтеграція, абілітація, психологічний супровід та психологічний супровід батьків дітей з розладами аутистичного спектра. Розкриємо зазначенні поняття.

В межах спеціальної психології соціальна інтеграція – процес залучення дітей та людей з інвалідністю в усі сфери життєдіяльності суспільства на засадах повноправності і активної участі. Т. Мартинюк зазначає, що соціальна інтеграція осіб з інвалідністю є складним багатоаспектним, багаторівневим та багатокомпонентним процесом. В її основі лежить діяльнісний підхід, який визначає і базові характеристики цього процесу (суспільний характер (соціальність); цілеспрямованість (доцільність); усвідомленість, що забезпечує її довільність і урегульованість; суб'єктивність, суб'єктність; предметність; плановість; опосередкованість) та з опорою на який потрібно розглядати усі складові цього процесу (об'єкт, предмет, мету, завдання та принципи, зміст, засоби та очікуваний результат) [6, с. 187].

Абілітація – це система заходів та соціальних послуг, спрямованих на опанування особою знань та навичок необхідних для її незалежного проживання в соціальному середовищі: усвідомлення своїх можливостей та обмежень, соціальних ролей, розуміння прав і обов'язків, уміння здійснювати самообслуговування [5, с. 218]. Отже, на нашу думку, саме термін абілітація найповніше розкриває сутність арт-супроводу родин в умовах таборів та акцентує увагу на здобування дитиною з розладами аутистичного спектра нового соціального досвіду та розширення меж своїх можливостей. В цьому випадку соціальна інтеграція є засобом залучення дітей з розладами аутистичного спектра до здійснення їх абілітації в умовах табору.

Психологічний супровід в загальному визначенні – система професійної діяльності практичного психолога, що спрямована насамперед на створення «перехідного простору» – безпечних умов, за яких уможливаються активний розвиток особистості, подолання негативного відчуження (від себе, від інших людей, світу загалом) реконструкція суб'єктивного образу світу і відбудова зав'язків людини з власним «Я», іншими людьми, соціумом [5, с. 219].

На важливість психологічного супроводу батьків дітей з аутизмом наголошують, зокрема, Т. Скрипник та О. Романчук. Так, О. Романчук в межах реалізації сімейно-центрованої підходу наголошує на важливість усвідомлення фахівцям, які працюють із дітьми з розладами аутистичного спектра, важливості потреби батьків в емоційній підтримці оскільки вони стикаються з багатьма випробуваннями, стресами, і для них не легким

завданням є навчатися мудро усі їх долати, давати собі раду з власними емоційними переживаннями, з негативними реакціями соціального оточення, страхами за майбутнє [8, с. 87].

Виходячи з феноменологічного підходу щодо розгляду проблеми аутизму Т. Скрипник підкреслює на важливість якісного психолого-педагогічного впливу на мікросередовище у якому перебуває дитина з аутизмом, оскільки її виховання залежить від конструктивності батьківської позиції. Однак, у процесі долання негативних переживань у батьків інколи формується комплекс адаптаційних реакцій, які мають як компенсаторний характер (штучне обмеження контактів, тенденції агресивного переносу неадекватних переживань на навколишніх) так і псевдокомпенсаторний характер (заперечення та ігнорування порушень розвитку дитини). Поява у батьків тих чи інших форм реагування на ситуацію з аутичною дитиною зумовлено, насамперед, особистісними особливостями самих батьків [10, с. 298-299].

За результатами опитування батьків дітей з розладами аутистичного спектра О. Таран, окреслено три аспекти щодо забезпечення їх ефективної взаємодії з дитиною, а саме: 1) особистісні риси (контакт з собою, впевненість в собі, емпатійність – розуміння емоцій дитини та своїх, емоційна стабільність, терплячість, наполегливість, самоконтроль); 2) позитивне емоційне ставлення до дитини (зацікавленість, розуміння особливостей дитини, повага до потреб дитини, прийняття, підтримка дитини, довіра, надія, любов); 3) знання та досвід (вміння працювати з дітьми, вміння встановлювати контакт з дитиною, вміння слухати, вміння визначати інтереси дитини, вміння грати з дитиною, здатність стимулювати самостійність, індивідуальний підхід, послідовність власних дій, чіткість вимог) [12, с. 294-295].

Саме ці аспекти мають бути орієнтиром у ході організації фахівцями психологічного супроводу батьків, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра та стикаються з такими основними труднощами як: переживання глибоких негативних емоційні стосовно постановки діагнозу, специфічної взаємодії з власною дитиною та негативної реакції соціуму.

Таким чином, психологічний супровід батьків дітей з розладами аутистичного спектра – це складний процес взаємодії психолога і батьків, результатом якого є проживання негативних емоцій, прийняття особливостей дитини, гармонізація особистості батьків, що сприятиме їх адекватній взаємодії з дитиною та відповідно забезпечувати розвиток та соціалізацію дитини [12, с. 295].

Проведення таборів для родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра в Україні розпочато в 2006 Громадською асоціацією підтримки осіб з аутизмом «Сонячне коло».

Так, Г. Хворова зазначає, що інтеграційний табір є дієвою моделлю суспільства, де кожна дитина може ефективно опанувати знання та навички щодо її незалежного проживання в соціальному середовищі, усвідомлювати свої можливості та обмеження, соціальні ролі. Основними завданнями інтеграційного табору є: проведення інтенсивної корекційно-розвивальної роботи з дітьми; створення умов для інтеграції; здійснення психокорекційної роботи з батьками, сприяння їх особистісному зростанню, покращенню міжособистісних стосунків, активізації їх творчих проявів; сприяння збільшенню педагогічного потенціалу родини, налагодження взаємодії; створення умов щодо отримання батьками позитивного життєвого досвіду; підвищення кваліфікації фахівців, створення команди фахівців [9, с. 7].

Важливою та невід'ємною складовою корекційної роботи з родинами, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра, в умовах абілітаційних таборів є застосування арт-супроводу. Задля розуміння сутності поняття арт-супровід, вважаємо за необхідне чітко визначити зміст понять «арт-терапія», арт-педагогіка, «арт-технологія». О. Сорокою здійснено ґрунтовний аналіз понять арт-терапія та арт-педагогіка, у ході нею систематизовано загальні та специфічні особливості зазначених понять [11, с. 463-464].

В загальному розумінні поняття «арт-терапія» – це вид психотерапії та психологічної корекції, заснований на мистецтві та творчості, що має на меті посередництвом символів, образів, метафор, через які інформація кодується на несвідомому рівні психіки, «витягнути» певну проблему, що захована за ними, спроектувати її на свідомий рівень та пропрацювати пов'язані з нею емоції та переживання і звільнитися від застарілих чи витіснених емоцій [3, с. 7-8].

За О. Сорокою, арт-терапія – це турбота про емоційне самопочуття і психологічне здоров'я особистості, групи, колективу засобами художньої діяльності (спонтанний малюнок у поєднанні з іншими видами творчості). Тобто, метою арт-терапії є саме гармонізація розвитку особистості через розвиток здібностей самовираження і самопізнання в мистецтві. Здійснює арт-терапевт або психолог. Функціями арт-терапії: діагностична, терапевтична, індивідуалізуюча, когнітивна, регулятивна, катарсична, комунікативно-рефлексивна, відволікаюча, реабілітаційна [11, с. 463-464].

В. Шищенко та Н. Канівець зазначають, що останніми роками, поширилося використання арт-терапевтичних технологій у педагогіці. На відміну від психології сучасні вчителі не лікують мистецтвом, а трактують його як засіб взаємодії з учнями з метою досягнення поставлених навчальних цілей. Арт-терапія в педагогіці має неклінічну орієнтацію [13, с. 139].

В свою чергу, Ю. Іваницька підкреслює, практичне значення використання технологій арт-терапії в освіті та визначає поняття «арт-технологія» – освітня технологія в арт-педагогіці, яка спрямована на полегшення процесу навчання, розумової діяльності шляхом поєднання інтелектуального та художнього сприйняття світу. Вона сприяє розвитку цілісної гармонійної особистості, прилучає учнів до духовних цінностей через сферу мистецтва, а педагога наділяє системою прийомів, що забезпечують інтерес учня до отримання знань з предмету, сприяють розвитку пам'яті, уваги, інтуїції, адаптації особистості в сучасному суперечливому світі [2].

Отже, арт-педагогіка, на думку О. Сороки, – галузь педагогічної науки, що займається пошуком ефективних підходів в організації художніх видів діяльності, спрямованої на формування цілісного світогляду особистості. Основною метою арт-педагогіки є саме художнє виховання; розвиток, навчання, корекція засобами мистецтва. Може здійснювати арт-педагог (педагог, фахівець спеціальної освіти, митець). Функції арт-педагогіки: культурологічна, освітня, адаптаційна, комунікативна, стимуляційна [11, с. 463-464].

Загальним для арт-терапії та арт-педагогіки, за аналізом О. Сороки, є гармонійний розвиток дітей; розширення можливостей їх соціальної адаптації за допомогою мистецтва, участі в громадській і культурній діяльності у мікро- і макросередовищі. Спільними завданнями є: 1) розробка науково-теоретичних основ використання засобів мистецтва в системі корекційної допомоги дітям з відхиленнями в розвитку; 2) наукове обґрунтування можливостей і шляхів компенсації різних відхилень у розвитку дітей засобами мистецтва і художньої діяльності; 3) узагальнення накопиченого досвіду використання арт-педагогічних і арт-терапевтичних підходів і збагачення його новим науковим і практичним змістом, націленим на вирішення завдань гуманізації спеціальної освіти; 4) удосконалення системи організації корекційної допомоги засобами мистецтва в спеціальних освітніх установах і підготовка фахівців для реалізації цього завдання. Загальні функції: виховна, розвивальна, корекційна, соціалізуюча [11, с. 463-464]. Можуть ефективно застосовуватись психолого-педагогічними фахівцями у супроводі дітей з особливими освітніми потребами.

Узагальнюючи, зазначимо, що арт-терапія фокусується безпосередньо на емоційному стані особистості та спрямована безпосередньо на розвиток особистості у ході задіяння арт-засобів та їх впливу на свідомі і позасвідомі процеси психіки. Арт-педагогіка передусім має виховну та розвивальну спрямованість, а саме естетичне виховання, розвиток психічних процесів за допомогою засобів мистецтва. Арт-технології спрямовані

на супровід освітнього процесу, а саме навчання в певній предметній галузі із залученням арт-засобів задля полегшення сприйняття та засвоєння навчального матеріалу.

Таким чином, вважаємо за доцільне введення поняття «арт-супровід». В нашому розумінні, арт-супровід – це комплексна система арт-терапевтичних та арт-педагогічних засобів що застосовуються у психолого-педагогічному супроводі родин, які виховують дітей з особливими освітніми потребами. В процесі арт-супроводу в залежності від потреб на перший план може виходити арт-терапія, або арт-педагогіка, або їх одночасна гармонійна взаємодія.

На основі аналізу ідей Л. Єрьоміної, Я. Забелої, І. Кіпріянова, Т. Ковальчук [1; 4], нами окреслено базові засади арт-супроводу дітей з розладами аутистичного спектра, а саме: доступність для кожної дитини з особливими освітніми потребами; ґрунтується на мобілізації творчого потенціалу дитини з особливими потребами; забезпечує системний вплив на інтелектуальний, емоційний, особистісний

розвиток дитини; потужний засіб встановлення взаємодії між людьми, зокрема, між фахівцем та дитиною; сприяє розвитку комунікації та полегшує взаємодію з дітьми які мають труднощі з мовленнєвою комунікацією (подолання комунікативних бар'єрів); зазвичай викликає у дітей позитивні емоції та знімає напругу; розвиває пізнавальну активність та ініціативність; сприяє набуттю соціально прийнятних форм поведінки, саморегуляції; створення арт-продукту підвищує рівень впевненості дітей та формує їх позитивну «Я-концепцію»; допомагає сформувати активнішу життєву позицію, впевненість у своїх силах, автономність особистісні.

З огляду на багаторічний досвід практичного роботи в інтеграційних та абілітаційних таборах для родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра та спираючись на ідеї О. Сороки [11, с. 463-464], нами систематизовано впровадження арт-супроводу у вигляді структурної моделі (Таблиця 1.).

Модель арт-супроводу в умовах абілітаційного табору родин, які виховують дітей з розладами

Таблиця 1

Модель арт-супроводу в умовах абілітаційного табору родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра

Параметри	Аспекти арт-супроводу		
	Дітей з РАС	Батьків та сіблінгів	Діяльності родин
Формат	Арт-педагогіка	Арт-терапія	Арт-педагогіка Арт-терапія
Захід	Арт-майстерня для дітей	Арт-майстерня для батьків	Презентація загонів / родин
Зміст	Малювання, ліплення, аплікація, створення поробок	Створення арт-продукту (підсвічники, ляльки, іграшки, картини тощо)	Створення спільного арт-продукту (плакату, герб тощо)
Функції	Освітня, адаптаційна, комунікативна, стимуляційна, корекційна, розвивальна	Індивідуалізуюча, катарсична, комунікативно-рефлексивна, відволікаюча, реабілітаційна	Адаптаційна, катарсична, комунікативна, стимуляційна, корекційна, розвивальна
Захід	Музичні зайняття	Тренінги для батьків / Тренінги для сіблінгів	Дитячі спектаклі
Зміст	Спів, гра на музичних інструментах, рухи та ігри під музику.	Використання арт-терапевтичних технік створення арт-продуктів	Створення батьками разом з дітьми сценарію, костюмів, декорацій; драматизація
Функції	Культурологічна, освітня, адаптаційна, комунікативна, стимуляційна, корекційна, розвивальна	Діагностична, терапевтична, індивідуалізуюча, когнітивна, регулятивна, катарсична, комунікативно-рефлексивна, соціалізуюча	Культурологічна, освітня, адаптаційна, комунікативна, стимуляційна, корекційна, розвивальна, катарсична, відволікаюча, реабілітаційна, соціалізуюча
Захід	Музичні виступи	Батьківські спектаклі	Арт-перфоменс
Зміст	Виступ дітей під керівництвом муз-керівника (гра дітей на музичних інструментах)	Створення всіма батьками табору спектаклю (створення сценарію, костюмів, декорацій; розподіл ролей; драматизація)	Виставка арт-продуктів дітей
Функції	Культурологічна, адаптаційна, стимуляційна, корекційна, розвивальна, виховна, соціалізуюча	Терапевтична, індивідуалізуюча, катарсична, комунікативно-рефлексивна, відволікаюча, реабілітаційна, соціалізуюча	Культурологічна, комунікативна, індивідуалізуюча, виховна, реабілітаційна, соціалізуюча

аутистичного спектра містить три аспекти арт-супроводу за суб'єктом впливу: арт-супровід дітей з розладами аутистичного спектра, арт-супровід їх батьків та сіблінгів (братів та сестер з типовим розвитком), арт-супровід всієї родини у спільній діяльності. Стосовно всіх означених аспектів окреслені параметри систематизації: формат (арт-терапія, арт-педагогіка або їх поєднання), захід (назва), зміст (сутність заходу), функції (реалізацію яких функцій передбачає проведення певного заходу).

Таким чином, арт-супровід дітей з розладами аутистичного спектра здійснюється у форматі арт-педагогіки у ході таких заходів як, арт-майстерня, музичні заняття та музичні виступи, що передбачають формування нових навичок, адаптацію до нових форм роботи, естетичний та психічний розвиток, корекцію труднощів розвитку. Арт-супровід батьків та сіблінгів має переважно арт-терапевтичний формат, реалізується у таких заходах, як арт-майстерня для батьків, тренінги для батьків, тренінги для сіблінгів, батьківські спектаклі. Всі ці заходи зорієнтовані на гармонізацію емоційного стану, зняття напруги, прийняття членами родини дитини з аутизмом, саморозвиток батьків та сіблінгів. Третім важливим інтегруючим аспектом арт-супроводу в таборі є спільна діяльність родин, де є комплексне застосування арт-педагогіки та арт-терапії, що реалізується в таких заходах: презентація родин або загонів на початку табору, дитячі спектаклі, арт-перфоменс (виставка арт-продуктів) по завершенню табору. Ці заходи мають на меті розвиток навичок міжособистісної взаємодії та самопрезентації.

Висновки. Отже, теоретичними засадами організації арт-супроводу в умовах абілітаційних таборів родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра є: врахування основних та пояснювальних принципів спеціальної психології задля виокремлення труднощів розвитку дітей з розладами аутистичного спектра; визначення базових понять, зокрема соціальна інтеграція та абілітація, де саме абілітація є безпосереднім змістом арт-супроводу, а саме опанування дитиною та її батьками нового досвіду, тоді як соціальна інтеграція є засобом залучення родин до нового соціального середовища (табору). Саме тому вважаємо, що означені табори краще називати абілітаційними. Прикладні засади організації арт-супроводу реалізуються в диференціації понять «арт-терапія» і «арт-педагогіка» та окресленні сутності поняття арт-супроводу (комплексна система арт-терапевтичних та арт-педагогічних засобів в психолого-педагогічному супроводі), а також у представленні моделі арт-супроводу в умовах абілітаційного табору родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра. Запропоновані теоретико-прикладні засади організації

арт-супроводу можуть бути корисними для фахівців спеціальної освіти, практичних психологів та митців щодо забезпечення ефективної системної допомоги родин, які виховують дітей з розладами аутистичного спектра засобами арт-терапії та арт-педагогіки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Єрьоміна Л., Забела Я. Включення дітей з особливими освітніми потребами у систему соціальних відносин засобами арт-терапії. *Молодь і ринок*. 2021. № 3 (189). С. 107-112.
2. Іваницька Ю. Арт-технологія – інноваційний метод підвищення мотивації учнів на уроках історії. *Обрії педагогічних знань: теорія, новації, практика 09 червня 2020р.*: матеріали Всеукраїнсько науково-практичної конференції. м. Миколаїв. Центр прогресивної освіти «Генезум». 2020.
3. Калька Н., Ковальчук З. Практикум з арт-терапії: навч.-метод. посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2020. Ч. 1. 232 с.
4. Кіпріанов І. Ю., Ковальчук Т. І. Використання арт-терапії у роботі з дітьми з особливими потребами. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2014. Випуск 5(48). С. 77-81.
5. Кобильченко В. Омельченко І. Спеціальна психологія. Київ : Академія, 2020. 224 с.
6. Мартинюк Т. Основні складові соціальної інтеграції осіб з інвалідністю. *Педагогічний часопис Волині*. 2018. № 4(11). С. 183-189.
7. Подкоритова Л. Використання засобів арт-терапії у психологічній роботі з батьками дітей з особливими потребами. *Індивідуальність у психологічних вимірах спільнот та професій*: збірник наукових праць / за заг. ред. Л. В. Помиткіної, О. М. Ічанської. Київ : ТОВ «Альфа-ПІК», 2020. С. 161-165
8. Романчук О. Розлади спектра аутизму в запитаннях та відповідях. Львів : Колесо, 2010. 168 с.
9. Скрипник Т. В., Хворова Г. М., Смоляр Г. Г., Абрамченко К. Ю. Інтеграційний літній табір: простір розвитку дітей з аутизмом / за наук. ред. Т. В. Скрипник. Київ : ПВП «Задруга», 2007. 95 с.
10. Скрипник Т.В. Феноменологія аутизму : Монографія. Київ : Видавництво «Фенікс», 2010. 368 с.
11. Сорока О. В. Категоріальне розмежування понять «арт-терапія» і «арт-педагогіка». *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2013. Вип.35. С. 459-465.
12. Таран О. П. Психологічний супровід батьків дітей з розладами аутистичного спектра: проблеми та перспективи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 19. *Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 36. наукових праць. 2016. С. 291-296.
13. Шищенко В. О., Канівець Н. Г. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до використання арт-технологій у роботі з молодшими школярами. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 3. С. 138-141.